

EGYSÉGÜNK A KÜLÖNBÖZŐSÉGBEN

Az unitárius egyházak és szabadelvű vallások világszövetsége — IARF — fennállásának 75. évfordulója alkalmából tartotta XXII. kongresszusát Montrealban (Kanada) 1975. augusztus 15—22. között.

Az unitárius világszövetség 1900. május 25-én Bostonban (USA) alakult meg.¹ Elnevezését többször megváltoztatták, a jelenlegit, „Vallás-szabadság Nemzetközi Társulata — International Association for Religious Freedom (IARF)“ 1969-ben a bostoni kongresszuson állapították meg.

Az IARF egyike volt az első nemzetközi ökumenikus keresztény szervezeteknek, mely a bostoni szerény kezdetből számottevő nemzetközi szervczetté fejlődött. Célkitűzése volt kezdetből fogva, hogy a szabadság szellemében és az igazság szeretetében szolgálja a vallásos felvilágosodás ügyét, és harcoljon a lelkiismereti és vallásszabadság biztosításaért. Ennek érdekében a különböző unitárius egyházakat és szabadelvű vallásos szervezeteket igyekezett hatékonyabb egységbe tömöríteni és együttműködésre vezetni. A 75 éves múlt a szervezet létjogosultságáról és maradandó értékű szolgálatáról tanúskodik.

A montreali kongresszus főtémája: „Egységünk a különbözőségben — Our unity in diversity“ az IARF négy tanulmányi bizottságának külön jelentései alapján került tárgyalás alá.²

Az IARF XXII. kongresszusát jellemezte a teológiák pluralizmusa, a mának új szemlélete és a széles körű teológiai orientáció a teizmustól a humanizmusig. A teológiai pluralizmusban a közös ideológiai alapot a vallás immanens tartalma képviselte: Istenben és emberben való hit, az abszolút értékek elismerése, ember- és világszolgálat. A bizottsági jelentéseket, a vitacsoportok megállapításait a világ felé fordulás, a humanum elmélyítése, az etikum kiemelése, a valóság keresése, a vallás igazságainak immanens síkon való állítása jellemezte.

E szellemi sokrétűségben, a hagyományok, vélemények és állásfoglalások különbözőségei ellenére is, mind erőteljesebben nyilatkozott meg az összefogó egység megtalálásának törekvése, mely végigvonult a kongresszus munkálatain.

I. A vallás ereje és gyengesége

Az 1. számú bizottságnak „A vallás ereje és gyengesége” címen előterjesztett jelentése a kongresszusi téma teológiai alapvetését kívánta nyújtani.³

1. Vallás és a szekularizálódó világ

A jelentés megállapítja, hogy a vallás helyzete nem megnyugtató. A szekularizálódó világban az intézményes vallások fokozatosan veszítenek befolyásukból. A vallás-szociológusok a társadalmi átalakulásokkal magyarázzák a vallás életében bekövetkezett változást. A vallás nem maradhat érintetlen a radikális átalakulások közepette, melyek korunkban a társadalmi struktúrákban és viszonyokban mennek végbe. Ezzel párhuzamosan csökken az egyháztagok száma és a vallás közéleti befolyása. Ugyanakkor mind nehezebbé válik a végső értékek tudatosítása az ember életében, és gyengül a vallás tudatformáló hatása. A vallás a társadalom permére szorult, az emberek kevesebbet törődnek a vallással.

A keresztény vallás mai válsága nem új tünet, hanem egy periódikusan visszatérő általános jelenséggel állunk szemben. Jellemző erre, hogy 74 évvel ezelőtt az IARF-nek Londonban tartott első kongresszusán Pfeleiderer Otto berlini tanár éppen „Korunk vallási válságá”-ról tartott előadást.⁴

A világ nagykorúsága és az ember szellemi növekedése meggyőződésünk szerint nincs ellentétben az unitárius keresztény hit tartalmával. Elismerjük azonban, hogy a hit merész vállalkozás lett, és napjainkban az állandó keresés, tapogatózás és kérdés alakjait öltötte fel. Mindez azt mutatja, hogy a vallásos ember újra válaszút elé került: merre haladjon, merre szabad és biztos az út. Ebben a helyzetben számára egzisztenciális feladat a tájékozódás, egy olyan pont keresése, melyen a szekularizációs folyamat közepette szilárdan megállhat. Az unitárius kereszténység számára is szükségessé vált, hogy vizsgálja felül a vallás tartalmát, különböztesse meg benne az örökkévalót a mulandótól, és a keresztény hit igazságait és dinamizmusát korszerű formában fejezze ki.

2. Vallás és tekintély

Az élet, az emberi tevékenység minden megnyilvánulása igényli a hatalom valamilyen formáját. A vallás lényegének megfelelő hatalom a belső tekintély, az értelem és a lelkiismeret, melyet önmagunkban hordozunk (Zsid 4, 12—13, Lk 12, 57, 1 Thessz 5, 21). Ennek ítéletével szembeállni egyenesen árulást jelentene emberségünk ellen.⁵

Felfogásunk szerint a belső tekintély forrása maga Isten, formája a szabadság, motívuma a szeretet és szankciója az elidegenülés önmagunktól, embertárstól és Istentől. Amikor a belső tekintélyt elfogadjuk, tulajdonképpen Isten akaratának engedelmeskedünk.

Az unitárius kereszténység a belső tekintély mellett foglal állást.

3. Isten, akiben élünk és hiszünk

Az unitárius keresztény hit alapja egy mindenható, tökéletes és átfogó erő, melyet Istennek nevezünk. Nagyobb az értelmünkénél és szívünkénél. Létünk értelmét és célját benne találjuk (ApCsel 17, 28). Ő a világegyetem és a történelem titokzatos, felfoghatatlan alapja; minden érték, kötelesség és remény benne gyökerezik. Isten erő, de ezenfelett szellem és a legteljesebb szeretet. Nem csupán a valóság egy része, hanem Végtelen a végesben, Abszolút a relatívban. Ő az igazi valóság. Egyetlen vallás vagy kijelentés sem sajátíthatja ki magának, ő mindezek felett áll, mert Isten. A benne való hit által a vallásos ember igent mond a valóság végső alapjára és értékére. Egy olyan Isten, aki ennél kevesebb, nem lenne Isten.

Isten az életet, örömet, üdvöt, békét, az ember végső boldogságát akarja.

Amikor Isten kegyelmében bízva beismerjük hibáinkat, vétkeinket, bukásainkat, akkor önmagunk, embertársaink és Isten számára felszabadulunk.

A felszabadulásban Isten hatalmának egy része már meg is valósult életünkben (Lk 17, 21). Amikor tudatfunkcióink, az értelem, érzelem és akarat megváltoznak, új módon működnek, akkor Isten uralma már jelenlevő valóság életünkben.

Isten kinyilatkoztatja magát az őt keresőnek; nekünk keresztényeknek Jézusban mutatta meg magát. Benne fogjuk fel, hogy Isten a mi szabadításunk. Isten megmutatta Jézusban, hogy hatalma nem fokoz le minket tehetetlen bábokká, és hogy az nem kényszerítő, hanem szerető hatalom, mely biztosítja számunkra a szabad cselekvés lehetőségét, a vele való közösségben pedig felszabadulásunk boldog tapasztalatát nyújtja.

Vallásos megújulásunk elválaszthatatlan Istentől és az istentudat elmélyítésétől.

4. Jézus követése

Jézus a vallást mint radikális emberséget élte meg korának ellentmondásokkal teljes körülményei között. Az embereket nem a hagyományokhoz, intézményekhez vagy kiváltságos személyekhez kötötte, hanem egyedül az élő Istenhez (Mk 2, 27), aki minden igazság forrása. A hagyományokat és intézményeket nem elvből vetette el, hanem abból a szempontból értékelte, hogy vajon szolgálták-e vagy akadályozták az ember felszabadulását. Mi is akkor vagyunk Jézus igaz követői, ha az ember felszabadulásaért az Istenben való hit által odaadón dolgozunk.

Jézus tanításának hitelességét igazolja az a tény, hogy ő Isten evangéliumát nemcsak hirdette, hanem a keresztrefeszítéséig élte is. Ez volt tanításában az a hatalom és tekintély, ami átütő erőt adott evangéliumának, és ami ugyanakkor kortársai tanításaiból hiányzott (Mt 7, 28—29).

Jézus személyiségében az ember felemelését szolgáló örök cél jelentkezik. Az ember érdekében tanította a régi gondolkozás megváltoztatását, az evangéliumban való hitet, Istenországa közeli eljövetelét és mindezekfelett Isten embert boldogító akaratát. Tanította a testvériség átfogó erejét, melyben minden ember felebarát, testvér. Akkor is az, ha tér-

ség választja el, és akkor is, ha a gondolkodási mód és vallásos meggyőződés húzza meg az elválasztó határvonalat. Tanította, hogy Isten szeretete megszabadít minden emberi félelemtől, hogy Isten nem szűnik meg szeretni minket vétkeink, bukásaink ellenére sem. Ezért nem kell aggódnunk üdvözülésünk felől, mert Isten akarja, hogy minden ember üdvözüljön. Tanította Isten irgalmasságát, megbocsátó szeretetét, de ugyanakkor egész életén át küzdött azért, hogy embertársait felemelje, nagyráhivatottságukat és jobbálevésük lehetőségét tudatosítsa bennük. Mindennek pedig előfeltétele az, hogy: „Szükség néktek újonnan születetek“ (Jn 3, 7) a szabadság evangéliuma által, hogy összhang legyen a hit és cselekedet, a vallás és jellem, az elmélet és gyakorlat között.

Vallásos meggyőződésünk hitelessége Jézus követése, evangéliumának megélése által erősödik.

5. Az ember

Az unitárius keresztény hit alapvető igénye és törekvése: tisztelni, értékelni és szeretni az embert. Az emberben való hitünk forrása és értelme Isten.

Az ember, Isten gyermeke több mint a világ, mivel öntudattal és értelemmel rendelkezik; „fejében hordja a nagy világot“ (R. W. Emerson). Nagyobb, mint az idő és a lét, mivel értelmével szemlélője minden időnek és létezésnek. Egyedül az ember képes az értékek meglátására és megvalósítására.

Az élőlények sorában az ember képesített és hivatott arra, hogy létfenntartásán túl keresse és szolgálja az értékek világát, Istenországát. Ehhez az emberhez intézte Jézus felhívását: „Legyetek azért ti tökéletek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes“ (Mt 5,48).

Az emberré levés feltétele a testi-lelki nevelés, főként az ún. funkcionális nevelés, a közönség formáló hatása. Emberré válásunk konkrét credménye a személyiség, hitünk szerint az istenfiúság.

A mai ember tudatát korunk számtalan hatóereje és tényezője formálja. A természettudományos műveltség, a technika és tömegkommunikáció eredményeként kialakuló sokoldalú tájékozottság, az egész világon végbemenő társadalmi átalakulások, az emberi méltóság, jog és szabadságvágy jelentkezése az öntudatra jutó tömegekben: mindezek a valóságok emberévé teszik a ma emberét. Lényé, képének vonásai mindig változnak a történelmi valóság átalakulása nyomán. Ezek közül kiemeljük azt a tudatbeli változást, hogy nem nyugszik bele a meglévő adottságokba, hanem maga kívánja alakítani saját maga és közössége életét. A ma embere sorsának kovácsa, önmagának pedig szobrásza akar lenni. Embertársához való viszonya és magatartása viszont sok kívánnivalót hagy maga után.

A mai ember jellegzetes törekvése, hogy mindenekelőtt ember akar lenni, és messze kiható humanista célkitűzésekre kötelezi el magát.

Az unitárius keresztény hit meglátása szerint az ember úgy van megalkotva, hogy lényét két alapvető kapcsolat határozza meg. Az egyik lényünknek Istenre, a másik az embertársakra való vonatkozása. Az Istenben való hit felszabadít végességünk korlátozása alól, és elkötelez önmagunk és embertársunk iránti új kötelelességekre. Ezeknek lényegét Jézus a felszabadító és szolgáló szeretetben határozta meg (Mk 12, 29—31).

Az istenhit nem szigetel el, hanem kötelező erővel beállít az ember világméretű szolgálatába.

Isten nem az elkülönülést, a megkülönböztetést várja tőlünk, hanem az emberközi viszony tisztaságát és a legmélyebb értelemben vett emberséget. A keresztény ember nem tehet semmiféle alapon különbséget ember és ember között. Ez az új szemlélet kitágul abban az irányban is, hogy az emberiség nagy részében benne van a szenvedő és éhező tömegek nyomorúsága éppen úgy, mint az elnyomás alatt élő népek szabadságvágya és igénye. Ez a teológiai felismerés megkívánja, hogy az ember túllépjen önmagán és Istenben felfedezze az embertestvért. Isten ugyanis az emberben akar velünk találkozni. A hívő ember számára nem lehet kétséges, hogy abban a pillanatban, amidőn rádöbben, hogy társában a testvért lássa, máris a szeretet útjára lép. Amidőn pedig önzése és önelégültsége elé társainak érdekét helyezi, amikor őrizője, felebarátja lesz testvérének, akkor már Isten munkatársa. A velem, mellettem és a távoli világ különböző pontjain élő ember így lesz valóban testvérünk, Isten nagy családjának tagjává.

Isten felelőssé tette az embert önmagáért, embertársaiért és a viláért. Ez más szóval azt jelenti, hogy az embernek küzdenie kell nemcsak a maga egyéni életében a romboló erők ellen, hanem a közösségi életben, emberi sikon is harcolnia kell egy igazabb emberi életért. Ez a mi kibővült és felelős emberszolgálatunk: biztosítani minden ember fejlődését, az emberi jogokat, a társadalmi igazságosságot és a békét.

Mi az ember végső rendeltetése? Mire használja fel a bölcsőtől a korporsóig adatott életét?

Az ember rendeltetése felfogásunk szerint nem lehet más, mint önmagának megvalósítása, Isten és ember szeretete. Megfogalmazhatjuk ckképpen is: emberlétünk kibontakoztatása, hogy emberek legyünk a szó igazi értelmében. Ez pedig azt is jelenti, hogy minden ember mindenkiért és mindenért felelős.

Az Isten szeretetében fogant és belőle táplálkozó humanizmusnak ma jobban, mint valaha átfogó és kitaruló humanizmussá kell alakulnia. Az unitárius keresztény hit követői humanisták tudnak és akarnak lenni, már csak azért is, mert a kereszténység tanítómestere, Jézus is az volt. A kongresszus teljes egészében elfogadta és csatlakozott ehhez az embert megbecsülni és szeretni kívánó antropológiához, humanista szemlélethez.

6. A lélek egyháza

A vallásnak külső szervezeti formára, intézményre van szüksége, ha fenn akar maradni. Amiképpen a léleknek testre, éppen úgy az eszme- nek, a tannak, az evangéliumnak szervezetre van szüksége. A szabad- elvű kereszténység is szükségeli az intézményes formákat, hogy sajátos misszióját betölthesse. A szélsőséges individualizmusból fakadó intéz- ménycellenesség régi liberális tévedés, mely komoly károkat okozott az unitárius kereszténység ügyének.

A szabadelvű kereszténység intézményessé válik szabad egyházak szervezése vagy a meglévő keresztény egyházak keretein belüli csoportosulásokban. Vannak olyan csoportok, melyek bár nem nevezik magu-

kat szabadelvűeknek, de gondolkodásuk, teológiai állásfoglalásuk és munkájuk révén a szabadelvű keresztény irányhoz tartoznak.

Az unitárius keresztény hit követői elkülönítik az egyházat a kizárólagosság, az egyedül üdvözítőség vagy a felekezetieskedés eszméjétől. A mi egyházunk a lélek egyháza, nyitott és inkluzív, a szolgáló ember-szeretet otthona, s mint ilyen a hatalmat csak lelki tekintély formájában gyakorolhatja.

Állandó feladatnak tekintjük az egyház, a vallási szervezetek reformálását, hogy megfeleljenek az evangélium tartalmának, kielégítsék a hit szükségleteit és szolgálják az ember szabadságát. Az intézmény és tagjai kölcsönösen kötelezik magukat egymás szellemi és anyagi támogatására. A vallás megkívánja, hogy az egyházak, vallási szervezetek és kisebb csoportok egymással szorosabb kapcsolatot létesítsenek az ember-szolgálat hatékony végzése érdekében.

Az intézményes vallás nem csupán a szellemi hatalom kérdése, céljai munkálása érdekében igényli a törvény védelmét, az anyagi alapot.

Az egyház nem valami zártkörű vallási csoport, nem önmagáért van, hanem az emberért, a világért, Istenországa hirdetéséért. Ebben a világ és ember felé fordulásban mindenki szolgálatra jogosult és kötelezett, az is, aki szolgál, és az is, akire a szolgálat irányul.

Az egyház nem élhet légüres térben remetekereszténységet, hanem benne kell élnie a társadalomban, a világban. Nem lehet úgy élni, hogy csak saját kérdéseit tartsa szem előtt és figyelmen kívül hagyja az ember és a világ szempontjait. Szolgálatát mindig az ember és a társadalom konkrét helyzetében, annak egzisztenciális kérdései között végzi.

Az egyház lényegéből következik, hogy nyitott kell legyen a nép, a társadalom és az emberiség mai problémáinak megértésére, és részt kell vállalnia azok megoldásában.

Az egyház felelőssége napjainkban a világért és az emberért, függetlenül teológiai alapállásától, mindenütt megnövekedett. Ennek tudatában hangsúlyozza az unitárius kereszténység az egyház odafordulását a világhoz és az emberhez. Megkívánja, hogy egyháza legyen híveinek barátja és segítője legmélyebb vágya: teljes embersége, és célja: Isten felé.

7. Vallásszabadság és bizonyágtétel az evangéliumról

Az IARF állandó feladatának tekinti a lelkiismeret és a vallás szabadságának védelmét.

A kereszténység nagy személyiségei, hitelődeink évszázadokon át küzdöttek és felbecsülhetetlen áldozatot hoztak a gondolat, beszéd és gyakorlat szabadságáért a vallásban. Ez a küzdelem rányomta bélyegét a keresztény szabadelvűség egész történetére.

A vallásszabadság egyéneknek és közösségeknek azt a jogát jelenti, mely által ki-ki saját vallási meggyőződése szerint követheti lelkiismerete szavát. Ez a jog a vallási igazság keresését, a megtalált igazság követését, az Istennel való személyes kapcsolatot, egyszerűen: a vallás szabad gyakorlását biztosítja. Ennek a jognak alapja az ember személyi méltósága. A hit ugyanis nem más, mint Isten ajándéka és az ember szabad válasza erre az isteni ajándékra. Isten azokkal találkozik, akik szabad elhatározásból keresik és bíznak benne; Ő lelki szabadságot ad.

Az unitárius keresztény hit követői küldetésüknek fogják fel a vallásszabadság törvény által biztosított védelmét és gondozását.

A vallásszabadság az embert szolgálja. A szekularizált világban a keresztény együtt él a más hiten levőkkel és az ateistákkal, az élet minden területén találkozik és együtt dolgozik velük. Ennek az egymás mellett és egymásért való élésnek zavartalanságát kívánja biztosítani a vallásszabadság. Természetesen ezt a jogot nem lehet sem a vallási szubjektívizmus, sem a közömbösség javára értelmezni. Bizonyágtételünk akkor válik hitelessé, ha hűségesen tükrözi Isten szeretetének evangéliumát, pozitív formát ölt, a valóság talaján áll, a hitelmény benne letisztult, nyitott a kérdések előtt és dialógusra készen áll.

Bizonyágtételünk a hit tartalmát korszerűen fejezze ki, hogy a szekularizált társadalomban élő vallásos ember megérthesse.

Ez az unitárius keresztény hit; lényege evangélium, formája a szabadság.

II. Szabad vallás és a jövő

A 2. számú bizottság jelentése a szabad vallás és a jövő problémakörét tárgyalta.⁶

1. A szabad vallás formái, egység a különbözőségben

A vallási különbözőség a vallásszabadság és progresszív teológiai állásfoglalás egyenes következménye. Alapállása az a teológiai felismerés, mely szerint a végső igazság kinyilatkoztatása állandó, mindenütt és minden időben, tehát napjainkban is folyamatban van. Éppen ezért mi nem a zárt, hanem a nyitott teológiai rendszerekben hiszünk; ez az állásfoglalás vallásos meggyőződésünk fejlődését segíti elő. Mindezekből önként következik, hogy az IARF-ben a vallási különbözőségeket tiszteletben tartják.

Az emberek lelki szükségletei és a vallásról való felfogásai különbözők, de mind megegyeznek abban, hogy a történeti vallások valamilyen formában összefüggnek. Ez azt jelenti, hogy a történeti vallások mögött volt és létezik egy egyetemes, közös vallás.

2. A szabad vallás funkciói

a) A vallás nemcsak teológia, Istenről való tanítás vagy kultikus tevékenység, hanem érzés, imádkozás, elmélyülés és cselekvés. Ebből kifolyólag a szabad vallásnak ösztönöznie kell híveit, hogy felelősen és bátran éljenek, szálljanak szembe a szenvedéssel, a rosszal, és hogy a jövő előkészítésében tevékenyen vegyenek részt.

b) A szabadelvű vallásos hit feladata az is, hogy az emberi méltóság és érték gyarapodását előmozdítsa: „Vezesd az embereket szolgálatra. Gyűjts bennük látomást; hívd az örömteljes és merész életre.“ (J. Oppenheim).

Az emberi lét legfontosabb méltósága a gondolkodás. Büszkéek vagyunk arra, hogy gondolkodási képességünk a fejlődés hatékony ténye-

zője. Problémáink megoldásában, az élet értelmének kutatásában, a mai idők megismerésében egyedüli megbízható útmutatónk az értelem. Ezzel tehetjük jóvá a múlt hibáit. Értelem és a remény együtt haladnak.

3. A szabad vallás jövője

A mai társadalom jellegzetes vonása a változás gyorsasága és terjedelme. Ezzel magyarázható az is, hogy az emberek sokkal érzékenyebbek a jövő problémái iránt, mint elődeik. Mi reálisan optimisták vagyunk a jövőt illetően, mivel hiszünk az ember teremtő képességében és a jövő iránti felelősség tudatában.

A vallás jövőjével kapcsolatban figyelembe kell vennünk a vallás világában végbemenő változásokat. Napjaink vallásos magatartása mindinkább inkluzív, és mind nagyobb megértéssel fordul más vallások felé. Ez egy igen lényeges, a vallási otthontalanság legyőzését elősegítő lelki fejlődés.

A vallásra kihat a világegyetemről alkotott és állandóan bővülő tudás is. A kozmikus valóságok új érzése segít abban, hogy a hagyományos, különösen a térre és időre vonatkozó, lelki korlátozottságtól megszabaduljunk.

A szabad vallás feladata:

A) Ha a vallás jelen akar lenni a jövő életében, akkor nyitottnak kell lennie a társadalmi valóságok előtt és változtatnia kell formáit és kifejezési módjait.

B) Modern társadalmunk vallásos pluralizmusában nem létezik mintavallás. A vallásos eszmék és szükségletek a hagyományos módoktól különböző, szokatlan új formákban is jelentkezhetnek.

C) A szabad vallás feladata, hogy a szabadság fogalmának új valóságot adjon a vallásban. Ez más szóval azt jelenti, hogy jövőben a vallás etikai oldalára nagyobb hangsúlyt kell helyezni. De ugyanakkor kétszék kell legyünk mi is arra, hogy személyes felelősséggel a társadalom szellemileg gazdagabb formáinak megteremtésében közreműködjünk.

III. A világvallások dialógusa

A 3. számú bizottság a világvallások dialógusáról terjesztett jelentést a kongresszus elé.⁷

Az IARF alapításától kezdve minden olyan törekvést támogatott, mely a vallások egymás közötti közeledését és együttműködését kívánta előmozdítani. A heidelbergi kongresszus 1972-ben állást foglalt a világvallások dialógusa mellett, mint amely hatékonyan szolgálhatja az embert. Ugyanakkor a tagscsoportok közötti párbeszéd folytatását is ajánlotta. S mivel az IARF-ben a keresztények mellett hindu, buddhista, moszlim és shinto csoportok is működnek, a széles körű dialógus lehetősége már eleve adva van.

A 3. sz. bizottság, mint az IARF dialógus-szerve, korlátozott lehetőségei ellenére is biztató kezdeményezésről számolt be. Az amerikai unitárius univerzalista egyház 1974-ben a chicagói egyetem és a Meadville unitárius teológiai intézet bevonásával egy dialógus-jellegű konferenciát rendezett a judaizmus, hinduizmus és az új japán vallások kép-

viszlóinek részvételével. A konferencia eredményesnek bizonyult, és a tagsoportok közötti párbeszéd folytatására új lehetőséget tárt fel.

A dialógus mozgó ereje a hit és az emberszeretet. Eszerint a vallás lényegéből következik a párbeszéd szüksége és időszerűsége. A szekularizálódó világban nyitottnak és horizontális szelleműnek kell lennie a szolgálatra törekvő lelkiségnek, mindenki és minden érték felé. Értelhető tehát, hogy a vallások napjainkban kénytelenek egymást észrevenni és az emberszolgálatban egymáshoz közeledni.

A mai vallásos ember megszokta a nagykorúságot, a sokoldalúságot, a vélemények szabad vitáját, a lelkiismeret-szabadságot, a párbeszédet. De ugyanakkor nem szereti és elutasítja a kizárólagosságot, a szektariánus lelkületet és a türelmetlenséget. Napjaink egyetemes törekvése: egymást jobban megismerni, egymás értékeit észrevenni és megbecsülni.

A dialógus egymás vallásának konstruktív tanulmányozását és egy olyan közös nyelv megtalálását kívánja, mely a félreértést, egymás hitelveinek és hagyományainak támadó jellegű szembeállítását kizárja. Ez lehetővé teszi, hogy a párbeszédben résztvevők szabadon, a megértés és szeretet szellemében fejezhetik ki véleményüket, még akkor is, ha azok eltérőek.

A dialógushoz idő, türelem, megértés és mindenekfelett szeretet kell. A párbeszédet azonban minden nehézség ellenére is egyszer valahol el kell kezdenünk. Lehet, hogy kevés lesz az, amiben egyet tudunk érteni, de még azzal is sokat értünk el: közelebb jutunk egymáshoz, egymás emberségéhez. A dogmák, hitvallások és hagyományok elválaszthatnak, de az emberszolgálat egyesít.

IV. Béke, igazságosság és emberi jogok

A 4. számú bizottság a béke, igazságosság és emberi jogok-ról szóló jelentésében létkérdéseinkre kívánt feleletet adni.⁹ Mit jelent számunkra egy szekularizálódó világban élni? Van-e helyünk és feladatunk a mai társadalomban? Van-e hozzá erőnk, hogy e feladatokat híven és korszerűen elvégezzük?

A vallás nem önmagáért van, hanem Istenországáért, közelebből a hívekért, a világért. Az egzisztenciális kérdéseinkkel való foglalkozás hozzátartozik vallási feladatainkhoz. Testvéri együttérzés minden emberrel, közös erőfeszítés életkörülményei, munkája, művelődése és társadalmi jogai biztosítására, a fejlődésben levő népek érdekeinek és a béke ügyének támogatása — mind sürgető vallási feladat is, amit nekünk felelősséggel vállalnunk kell. A feladatok vállalása azonban olyan etikai erőt és áldozatkészséget követel, amelyet csak az isteni szeretet forrásánál meríthetünk. Ez az alapja az unitárius kereszténység világ felé fordulásának és az ember szolgálatára való elkötelezésének.

Az emberiség jövője a ma élő nemzedéket nagy feladatok elé állítja. A nukleáris fegyverrel rendelkező hatalmak száma növekedik. A világ egyes részein szegénység, irástudatlanság, munkanélküliség uralkodik és mérhetetlen szenvedést zúdit százmilliókra. A fejlett és fejlődésben levő országok közötti szakadék állandó veszély forrását jelenti. Az energiaválság a gazdasági életben beláthatatlan következményekkel járó nehéz-

ségeket váltott ki. A környezet — a föld, víz, levegő — szennyeződése ekológiai katasztrófák veszedelmét jelzi. A fegyverkezés és az országok költségvetéseinek hadügyi része eddig nem ismert arányokat öltött.

A jövő, vallásos meggyőződésünk szerint, mégsem reménytelen. A történelemben az emberiség először rendelkezik olyan tudással és technikával, mellyel a világ nagy kérdéseit képes megoldani. Napjainkban mind többen kezdik felismerni az emberiség egységét és a békés, alkotó együttműködés szükségét a szembenállás és összűtközés helyett. Számunkra ma csak két út lehetséges: az egyik az alkotó, békés élet, a másik a pusztító háború útja.

Az IARF ember- és világszolgálatát a kongresszus által elfogadott manifesztum körvonalazza, mely szolgálatunk alapelveit a következőkben állapította meg:

a) Hit minden ember belső értékében és méltóságában.

b) A föld minden java és erőforrása az emberiség közös örökségét képezi, melyet mindenki javára kell felhasználni.

c) A szolgálat módszere a szabadság. Célkitűzések és meggyőződések nem lehetnek megmerevedett dogmák, ellenkezőleg nyitottak a változásra, mint ahogy a világ maga is állandóan változik.

A jelen század végéig törekednünk kell a következő célokat megvalósítani, hogy általuk megalapozhassuk az igazabb világközösséget.

a) Béke

A világ mai nagy kérdései között első helyen áll a háború és a béke. Első helyre tette az a felmérhetetlen fejlődés, amely a technikai civilizáció terén egy nemzedék életében végbement. Olyan fegyverek birtokába jutott az ember, melyekkel adott esetben nemcsak az ellenséget, hanem az egész emberiséget, sőt az egész vegetációt képes elpusztítani. A fegyverkezési verseny olyan méreteket öltött, hogy azt veszélyessége és költséges volta miatt nemigen lehet tovább túrni. Békére van szükségünk, és ezt az erők összefogásával meg is tudjuk teremteni. A béke, amelyért imádkozunk és ami után vágyakozik az emberiség, az alkotó, összhangos élet állapota olyan világ, mely mentes a nukleáris háború rémétől, a társadalmi igazságtalanságoktól és az ekológiai katasztrófa veszélyétől. Ugyanakkor szabadságot biztosít az alkotó munkára, a szolgálatra és önmagunk megvalósítására.

b) Gazdasági jólét

Elismert tény, hogy ma százmilliók élnek elképzelhetetlen nyomorúságban, emberi méltóságon aluli színvonalon, a kevesek jólétével szemben. A szegények és gazdagok közötti szakadék mind jobban mélyül. Meggyőződésünk szerint Isten minden gyermekének alapvető joga, hogy kielégíthesse létszükségeit: hogy rendelkezék megfelelő táplálékkal, lakással, egészségvédelemmel, oktatással és gazdasági biztonsággal. Mindent el kell követnünk e jog gyakorlati biztosítása érdekében, hogy ezáltal a fejlett és fejlődésben levő országok közötti szakadék eltüntetését előmozdítsuk.

c) Szabadság

Az emberiség feladata, hogy a 20. század végére felszámolja a gyarmatosításnak még létező formáit és biztosítsa minden nép számára a szabadságot, a gazdasági, politikai és emberi jogokat. Ezzel párhuzamosan arra kell törekednünk, hogy a megkülönböztetés minden formáját, mint pl. a faji, nemi, vallási stb. megszüntessük. Az IARF kötelességszerűen továbbra is feladatának tekinti hozzájárulni a vallásszabadság joga védelmének és továbbfejlesztésének az előmozdításához.

d) Ekológiai integritás

Az ekológiai integritás érdekében küzdenünk kell a föld, víz és levegő további szennyeződése ellen, hogy az ember érdekében a megbomlott egyensúlyt helyreállíthassuk.

e) Az ENSZ támogatása

A világ biztonságának és fejlődésének érdekében kötelességünk az ENSZ támogatása, hogy ez a világszervezet betölthesse hivatását a béke, az igazságosság és az emberi jogok biztosítása terén.

Tudjuk, hogy a világ nagy kérdéseit nem az egyházak és a vallási szervezetek fogják megoldani, de rendezésükhöz tevékenyen hozzájárulhatnak. Az IARF, az unitárius keresztény hit követői azok mellett állnak, akik az életet és az értékeket nem elpusztítani, hanem megtartani és gyarapítani akarják. Küldetésük és felelősségük, hogy hitüket tudatosan megélik és életgyakorlatukban kiabrázolják.

A béke, igazságosság és emberi jogok terén világszerte nagy szolgálati lehetőségek állanak előttünk. Legyünk bátrak erre a szolgálatra úgy, amint azt Isten munkatársaitól elvárja.

Egységünk a különbözőségben

A montreali kongresszuson a vallási különbözőségek — teológia, szemléletmód, kultúra, kultusz, hagyomány, nyelv köréből — erőteljesen tükröződtek. Ezzel szemben egységünk gyengének, kevésbé tapasztalhatóknak tűnt fel. Ez azonban csak látszat volt. A kongresszus folyamán bebizonyosodott, hogy több és fontosabb az, ami egyesít, mint ami megkülönböztet. A nyilvánvaló különbözőségeink ellenére tapasztalhattuk, hogy a lényeges dolgokban alapvetően egyek vagyunk. Egységünk nem valami külső kényszeren alapuló egyformaság, ami évszázados értékekről való lemondást követelne, hanem korok, népek, kultúrák vallási értékeit magába foglaló lényegi azonosság.

Az IARF az unitárius egyházakat és szabadelvű vallásos szervezeteket átfogó szellemi egységet jelképezi. Összetartó ereje a szeretetből fakadó hit, alapja az emberség mély egysége közöttünk. Ez az egység, mint alkotó erő, kifejezést nyer az isteni szellem tapasztalásában, az emberszeretben, a vallási igazság kutatásában és a szabadság iránti felhős elkötelezésben. Megnyilvánul ugyanakkor abban a felismerésben is,

hogy a vallás módszere: a szabad vizsgálódás, szelleme: a testvériség, értékmérője: a jellem és célja: a szolgálat.

Az IARF XXII. kongresszusa hitelvi egységünkről tett bizonyosságot minden különbözőségünk ellenére. A nagyszámú résztvevők belső gazdagodást találtak a különbözőségeinkben és megújító erőt szellemi egységünkben. Ennek a nemzetközi és vallásközi találkozóknak szellemi légköre, a lényeges kérdésekben való megegyezés, az eredményes párbeszéd — mind a dinamikus egységnek tudható be. Érthető, hogy az IARF egyik fontos, jövőbeni feladatát az egység további erősítésében állapították meg.

A történetének 76. évébe lépő IARF küldetése és felolőssége változatlanul az ember- és világszolgálatban áll. Útmutatója: „a szükségésekben *egység*, a kétségekben *szabadság*, mindenkiben pedig a *szereetet*“. A mi kötelességünk sem lehet más, mint hittel szolgálni embertársainkat, hadd „érezzék, lássák meg, hogy tiszták és jók vagyunk. Hogy jót akarsz és te is tiszta, jó vagy! S egy tekintetük elhitesse veled — szép dologért élsz — és érdemes élned.“

Dr. ERDŐ JÁNOS

JEGYZETEK

¹ Wendte, W. C.: The wider fellowship. I—II. Boston; Szabadelvű vallásos gondolkozás a XX-ik század kezdetén. Kolozsvár, 1902. V.

² IARF XXII. Congress. Montreal, 15—22 August 1975. Our unity in diversity. Frankfurt, 1975.

³ Uo. 6—16.

⁴ Szabadelvű vallásos gondolkozás a XX-ik század kezdetén. Kolozsvár, 1902. 22.

⁵ Martineau, J.: The seat of authority in religion. London. 129.

⁶ IARF XXII. Congress. Montreal, 15—22 August 1975. 17—24.

⁷ Uo. 25—31; KerMagv 78 (1972), 192.

⁸ Uo. 32—39.

HOGYAN KÉSZÜLÖK AZ ÚRVACSORÁRA?

Az úrvacsorára való előkészülés az unitárius embernek egyik legkomolyabb lelki tevékenysége, melyet azzal a tudattal és meggyőződéssel kell elvégeznie, hogy ahová és amire készül, az a hely, alkalom és közösség szent. Megszenteli a teremtő és a gondviselő Isten.

Az unitárius káté 118. kérdése az úrvacsora lényegét így határozza meg: „Az úrvacsora az a vallásos szertartás, mely által Jézus halálára emlékezünk és példája követésére buzdítást nyerünk.“ Ezt — anélkül, hogy a lényegét bántódás érné — úgy is mondhatnók, hogy az úrvacsoravétel alkalmával a vallásos ember Istennel, Jézussal, embertestvéreivel, sírhantok alatt porladó őseivel és nem utolsó sorban önmagával találkozik. Ők a vendéglátók, akik meghívnak és szeretettel várnak, de akiknek meghívását csak akkor fogadhatjuk el nyugodt lelkiismerettel, hogyha szívünkben áldott szeretetet, lelkünkben önzetlen jóságot és hitet, életünk mélyén határtalan tiszteletet, nagyrabecsülést és ragaszkodást éreztünk azok iránt, akik minket hívnak és várnak.

A mindennapi élet küzdelmében, a hétköznapiak rendjén a lelki kincsek megfogyatkoznak bennünk. Apolásukról, védelmükről vagy éppen gyarapításukról könnyen megfeledkezünk. Fáradtság, fásultság, közömbösség hajt igájába, s csak akkor eszmélünk rá a találkozás komoly voltára, amikor elhangzik a hívó szó: templomunk — lelkünk harangja megkondul, számadásra, bűnbánásra, ünnepszentelésre, szent találkozásra hív. És éppen ez teszi szükségessé a komoly, önvizsgálattal és önneveléssel teljes készülést. A legtöbben elégségesnek tartják a bűnbánatot. Nem szabad elfelejtenünk azonban, hogy bármennyire szükséges és áldásos dolog a bűnbánat, egymagában még nem elegendő arra, hogy minket az úrasztala vendégségére méltóvá tegyen. Komoly igyekezettel, keresztényi és tanítványi felelősségérzettel kell rákészülnünk a Jézus szerette szertartásra, különben hatástalan, üres ceremóniává válik, mely jön és megy, elmarad és újra visszatér életünkbe, de maradandó nyomokat nem hagy, s így természetesen célját sem éri el.

Amikor egy családi ünnepre: keresztelőre, esküvőre, név-, vagy születésnapra hívnak meg, a rendelkezésünkre álló idő alatt szüntelen azon gondolkozunk, hogy mit vigyünk ajándékba és milyen ruhát öltünk magunkra. S csak nagy ritkán mérlegeljük azt is, ami mindkettőnél fontosabb kellene hogy legyen, ti. hogy életünkkel, magatartásunkkal, lelki kapcsolatunk szüntelen ápolásával és melengetésével érdemeltük-e ki a meghívást, vagy valami más, értéktelenebb ok készítette a családot arra,